

ضرورت اجرای جنگلداری اجتماعی در جنگل های زاگرس

حفاظتی، می‌تواند نقش مهمی در توسعه پایدار روستایی داشته باشد. بسیاری از روستاهای زاگرس به دلیل کمبود فرصت‌های اقتصادی و وابستگی به منابع جنگلی برای تأمین سوخت یا علوفه، در وضعیت ناپایدار معیشتی قرار دارند. با استفاده از ظرفیت‌های محلی و دانش بومی در چارچوب طرح‌های مشارکتی، نه تنها فشار بر منابع کاهش می‌یابد بلکه مشاغل سبز و پایدار جایگزین معیشت‌های مخرب می‌شود. این فرآیند ضمن جلوگیری از مهاجرت روستاییان به شهرها، سرمایه اجتماعی را در منطقه افزایش داده و زمینه همکاری مؤثر میان مردم و نهادهای دولتی را فراهم می‌کند.

زاگرس منطقه‌ای است که حفاظت آن تنها با دستور اداری و بدون مشارکت مردم امکان‌پذیر نیست. تجربه‌های جهانی نشان داده است که هر جا مردم ذی‌نفع و ذی‌مدخل در تصمیم‌گیری‌های محیط‌زیستی سهم واقعی داشته‌اند، موفقیت و پایداری طرح‌ها بیشتر بوده است. بنابراین برای نجات جنگل‌های زاگرس لازم است نگرش مدیریتی از بالا به پایین به رویکردی تعاملی و اجتماع محور تغییر یابد. در نتیجه، جنگلداری اجتماعی می‌تواند با تقویت حس مالکیت محلی، افزایش آگاهی زیست محیطی، احیای مراتع و جنگل‌ها، کاهش فرسایش خاک و حفظ منابع آب، به پایداری اکولوژیکی و اقتصادی این ناحیه منجر شود.

در نهایت باید گفت اجرای جنگلداری اجتماعی در جنگل‌های زاگرس تنها یک انتخاب مدیریتی نیست بلکه ضرورتی حیاتی برای حفظ حیات انسانی و طبیعی منطقه است. این شیوه تنها راهی است که می‌تواند حفاظت محیط زیست را با توسعه اقتصادی و اجتماعی مردم منطقه تلفیق کند و ضمن کاهش فقر و تخریب، آینده‌ای پایدار برای نسل‌های کنونی و آینده رقم بزند.

جنگلداری اجتماعی بر پایه مشارکت فعال جوامع محلی در تصمیم‌گیری، حفاظت، احیا و بهره‌برداری پایدار از جنگل‌ها استوار است. در این شیوه، مردم محلی از نقش منفعل بهره‌بردار به نقش فعال و شریک در مدیریت منابع تبدیل می‌شوند. آنها با تکیه بر شناخت عمیق خود از محیط و شرایط طبیعی منطقه، می‌توانند در کنار نهادهای دولتی، برنامه‌های حفاظت و بازسازی جنگل‌ها را با اثربخشی بیشتری اجرا کنند. مشارکت مردم سبب می‌شود تا تخریب‌های ناشی از قطع درختان و چرای بی‌حد دام کاهش یابد و احساس تعلق و مسئولیت نسبت به جنگل افزایش یابد. زمانی که منافع اقتصادی حاصل از جنگلداری پایدار، مانند تولید محصولات فرعی جنگل، زنبورداری، پرورش گیاهان دارویی و گردشگری طبیعی، به شکل مستقیم به جوامع محلی بازگردد، انگیزه برای حفاظت و احیای جنگل نیز تقویت می‌شود.

اجرای جنگلداری اجتماعی در زاگرس افزون بر جنبه‌های

به گزارش خبرنگار پیام طبیعت و به نقل از ترحم بهزاد مدیرکل دفتر آموزش، ترویج و مشارکت‌های مردمی سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور؛ جنگل‌های زاگرس که حدود ۶ میلیون هکتار از گستره کشور را در بر می‌گیرند، از مهم‌ترین اکوسیستم‌های طبیعی ایران به شمار می‌آیند و نقش قابل توجهی در تأمین آب، تعدیل اقلیم، حفظ تنوع زیستی و معیشت جوامع محلی دارند. با این حال، در چند دهه اخیر این جنگل‌ها با بحران‌های گسترده‌ای مواجه شده‌اند.

عواملی همچون چرای بی‌رویه دام، بهره‌برداری ناپایدار از منابع چوبی و گیاهی، آتش‌سوزی‌های گسترده، کاهش بارندگی، فرسایش خاک و فقر اقتصادی در میان ساکنان محلی موجب تخریب روزافزون این زیست‌بوم ارزشمند شده است. در چنین شرایطی، اجرای جنگلداری اجتماعی به عنوان یک رویکرد نوین و مردمی در مدیریت منابع طبیعی، ضرورتی انکارناپذیر است.

افزایش اعتبار صیانت از جنگل‌های زاگرس / تشکیل طرح مستقل برای سال آینده

نماینده ویژه رییس سازمان برنامه و بودجه کشور در حفظ و احیای جنگل‌های زاگرس به افزایش چندبرابری اعتبارات طرح صیانت از جنگل‌های زاگرس در بودجه سال ۱۴۰۴ اشاره کرد و گفت: اعتبارات این طرح نسبت به سال گذشته رشد چشمگیری داشته است و تلاش می‌شود از سال آینده نیز این ردیف به‌صورت مستقل و مجزا تعریف شود. در حاشیه همایش مدیریت پایدار جنگل‌های زاگرس در مجتمع افتاب بروجین اهواز، سازمان برنامه و بودجه در سالجاری کمک‌های مؤثری به حوزه حفاظت از جنگل‌ها به ویژه در بخش مقابله با حریق و آفات داشته است و اعتبارات طرح صیانت از جنگل‌های زاگرس در بودجه ۱۴۰۴ چند برابر شده است.

وی گفت: سال گذشته اعتبار این طرح در مجموع حدود ۲۰۰ میلیارد تومان بود، اما امسال این رقم به حدود یک‌هزار و ۳۰۰ میلیارد تومان افزایش یافته است؛ هرچند این طرح تنها مختص زاگرس نیست و جنگل‌های حوزه مرکزی، توراتی و طرح‌های درختکاری کل کشور را نیز شامل می‌شود.

نماینده ویژه رییس سازمان برنامه و بودجه تأکید کرد: برآورد ما این است که سهم جنگل‌های زاگرس از این اعتبارات در سال گذشته کمتر از ۲۰۰ میلیارد تومان بود و برای امسال نیز با وجود درخواست حدود یک‌هزار میلیارد تومانی، در خصوص اجرای طرح‌های مختلف در حوزه جنگل‌های زاگرس اختصاص خواهد یافت که در تلاش هستیم سال آینده ردیف اعتباری این حوزه به صورت جداگانه ابلاغ شود.

مسجدی با بیان اینکه مشکل اصلی جنگل

جدی صورت گیرد و رویکرد مشارکت‌محور جایگزین نگاه فقط ممنوعیتی شود.

نماینده ویژه رییس سازمان برنامه و بودجه با تأکید بر نقش مردم در حفاظت از جنگل‌ها گفت: رویکرد جدید این است که جنگل‌ها را متعلق به مردم همان مناطق بدانیم؛ به‌گونه‌ای که اگر آتش‌سوزی رخ داد، نخستین مسوول خاموش‌کردن آن خود اهالی باشند و در مقابل، اجازه بهره‌برداری اصولی نیز به آن‌ها داده شود تا هم معیشتشان تأمین شود و هم در قبال حفظ جنگل تعهد داشته باشند.

مسجدی ابراز امیدواری کرد: با تفکیک ردیف اعتباری زاگرس، تقویت مدیریت، افزایش مشارکت مردم و تأمین تجهیزات مورد نیاز برای مقابله با حریق و آفات، شرایط این جنگل‌های ارزشمند در سال‌های آینده بهبود یابد.

صورت مستقل تعریف شود تا منابع آن به طور مستقیم صرف حفاظت، احیا، مقابله با حریق و جلوگیری از تخریب شود و هزینه‌هایی مانند حقوق و طرح‌های عمومی درختکاری از این ردیف پرداخت نشود.

مسجدی همچنین به موضوع زوال جنگل‌های زاگرس به‌عنوان یکی از بحران‌های جدی اشاره کرد و گفت: مساله زوال تنها محدود به درخت بلوط نیست و بسیاری از گونه‌های جنگلی در حال تضعیف هستند؛ به‌گونه‌ای که بر اساس برآوردها، طی ۵۰ سال گذشته میانگین ارتفاع جنگل‌ها حدود پنج متر کاهش یافته که نشان‌دهنده ضعیف شدن پوشش جنگلی است.

وی افزود: در این زمینه لازم است هم در سیاست‌ها و هم در اقدامات گذشته بازنگری

های زاگرس تنها کمبود بودجه نیست تصریح کرد: ما معتقدیم مساله اصلی زاگرس مدیریت الگوی رفتاری با مردم و ضعف در سازگاری برنامه‌ها با شرایط اجتماعی و محلی است.

وی از برنامه‌ریزی برای تفکیک طرح صیانت از جنگل‌های زاگرس از سایر طرح‌های منابع طبیعی در سال آینده خبر داد و گفت: در حال حاضر این طرح با موضوعاتی مانند حقوق کارکنان، درختکاری سراسری و سایر پروژه‌ها تجمیع شده و همین موضوع باعث انحراف اعتبارات از اولویت اصلی یعنی حفاظت از زاگرس می‌شود.

نماینده ویژه رییس سازمان برنامه و بودجه ادامه داد: هدف ما این است که از سال آینده، طرح صیانت از جنگل‌های زاگرس به

اقدام مشابه اجرا شده در سنوات گذشته

پروژه مدیریت مشارکتی جنگل و مرتع در بازفت

از اقدامات مشارکتی در مدیریت جنگل در استان چهارمحال و بختیاری پروژه بین‌المللی مدیریت مشارکت جنگل و مرتع در بازفت شهرستان کوهرنگ طی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۶ می‌باشد این پروژه با هدف توسعه ظرفیت جوامع محلی و استفاده از توان و دانش بومی و توانایی آنان در راستای مدیریت و بهره‌برداری پایدار از منابع جنگلی و مرتعی در ۵ روستای هدف واقع در جنگل‌های منطقه اجرا گردید.

از مفاهیم اساسی مشارکت در این پروژه می‌توان به:

- ۱- توسعه مشارکتی به منظور اعتمادسازی بین دولت و مردم محلی
- ۲- به کارگیری نفع‌طلب پذیر روش‌های پایدار و خودکفایی فعالیت‌های مدیریتی جنگل و مرتع
- ۳- ایجاد فعالیت‌های اشتغالزای جایگزین با محوریت نیازها به منظور اجرای طرح
- ۴- کار با تسهیلات اجتماعی اشاره نمود.

مهمترین دستاوردهای پروژه:

- اعتمادسازی در مردم محلی مبتنی بر توانایی آنان و بهره‌برداری از دانش بومی
- مدیریت پایدار جنگل و مرتع توسط خود ساکنین با بهره‌برداری از درآمد حاصل از جنگل و مرتع
- توسعه ظرفیت کارشناسان اداره کل منابع آب‌خیزداری استان و جوامع محلی

سند پیش نویس جنگل داری اجتماعی؛ راهکاری پایدار برای حفظ جنگل های زاگرس

مشارکت واقعی مردم شرط موفقیت جنگل داری اجتماعی است

یک فعال حوزه منابع طبیعی نیز با تاکید بر اینکه مشارکت واقعی مردم گفت؛ بلوط به عنوان گونه شاخص زاگرس، محور اصلی نظام سستی مدیریت این جنگلها بوده و بی توجهی به نقش جوامع محلی، به تضعیف توان طبیعی جنگلها انجامیده است.

همین ایزدی افزود؛ فاصله گرفتن سیاستگذاریها از واقعیت های زیستی و معیشتی مردم، پیامدهایی همچون تخریب منابع آب و خاک، افزایش آفات، مهاجرت های اجباری و بروز چالش های اجتماعی و اقتصادی را به دنبال داشته است.

وی با اشاره به پیامدهای این رویکرد ادامه داد؛ بروز پدیده هایی مانند فرونشست زمین، فروچاله ها و مهاجرت های اجباری، نشان دهنده پیوند مستقیم ضعف مدیریت منابع طبیعی با چالش های محیط زیستی، اقتصادی و حتی امنیتی در زاگرس است.

ایزدی با انتقاد از نحوه مواجهه با آتش سوزی ها گفت؛ در حالی که از سال ۱۳۹۹ شدت آتش سوزی ها افزایش یافت، برنامه منسجمی برای پیشگیری و شناسایی عوامل آن اجرا نشد و این بار اصلی همچنان بر دوش مردم و تشکل های محلی با حداقل امکانات است.

وی با اشاره به سند پیش نویس جنگل داری اجتماعی تصریح کرد؛ تحقق اهداف این سند نیازمند اعتماد سازی، بهره گیری از تجربه های بومی، اجرای پایلوت های هدفمند و بازگشت منافع اقتصادی مدیریت پایدار به جوامع محلی است؛ رویکردی که می تواند ضمن کاهش فشار بر منابع، به ایجاد مشاغل سبز، تقویت سرمایه اجتماعی و محدود شدن مهاجرت روستاییان منجر شود.

به گفته ایزدی، جنگل داری اجتماعی نه یک انتخاب مدیریتی، بلکه ضرورتی حیاتی برای حفظ حیات انسانی و طبیعی زاگرس و الگویی قابل تعمیم برای سایر زیست بوم های کشور است.

رئیس مرکز جنگل های خارج از شمال سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری، با تاکید بر ضرورت مدیریت پایدار جنگل های زاگرس و توسعه جنگل داری اجتماعی گفت؛ حاکمیت بوم شناختی دارای مولفه های متعددی است که یکی از مهم ترین آن ها، توزیع عادلانه منافع میان جوامع محلی است.

سید هاشم موسوی نژاد افزود؛ جنگل داری اجتماعی به دنبال شناسایی نیازهای منابع طبیعی و جوامع محلی و تبیین منافع دوسویه است و در این چارچوب، نحوه توزیع سهم مشارکتها از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

وی با اشاره به نقش آبخیز نشینان و جوامع محلی در این فرآیند تصریح کرد؛ تحقق این هدف نیازمند سه مولفه اصلی شامل افزایش آگاهی های عمومی، تقویت ظرفیت های قانونی و مقرراتی و ارتقای توان فنی و اجرایی بخش منابع طبیعی است.

رئیس مرکز جنگل های خارج از شمال سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری خاطرنشان کرد؛ توجه به منافع اقتصادی و معیشتی جوامع محلی در دستور کار قرار دارد تا وابستگی آن ها به جنگل کاهش یابد و اقدامات در چارچوب قوانین و مقررات و به صورت نظام مند اجرا شود.

وی ادامه داد؛ در حوزه هایی که مشارکت مردمی پررنگ تر است، سایر بخش ها نیز به سمت حرکت منسجم تر سوق پیدا می کنند و پروژه هایی که با ملاحظات زیست محیطی همخوانی نداشته باشند به حاشیه رانده خواهند شد.

موسوی نژاد تاکید کرد؛ سند مدیریت پایدار جنگل های زاگرس با رویکردی فرابخشی و با هدف رفع نواقص اسناد پیشین تهیه شده و اجرای آن در یک بازه زمانی پنج ساله پیش بینی شده است که بخش مهمی از آن به اجرای پایلوت های آزمایشی اختصاص دارد.

به گفته وی در سال های نخست اجرای این سند، حدود ۱۳۰ هزار هکتار از عرصه های جنگلی زاگرس برای مدت ۲ سال به عنوان مناطق پایلوت انتخاب شده اند و هدف از این اقدام، ارزیابی میزان موفقیت برنامه ها، اصلاح خطاها و فراهم سازی زمینه تعمیم نتایج به سایر مناطق است.

جنگل های زاگرس با گستره ای حدود ۶ میلیون هکتار، یکی از مهم ترین اکوسیستم های طبیعی ایران به شمار می روند که نقش تعیین کننده ای در تامین آب، تعدیل اقلیم، حفظ تنوع زیستی و پایداری معیشت جوامع محلی دارند؛ ظرفیتی که حفظ آن نیازمند رویکردهای نوین مدیریتی از جمله جنگل داری اجتماعی است.

این پهنه جنگلی که ۱۱ استان کشور از جمله آذربایجان غربی، کردستان، کرمانشاه، لرستان، اصفهان، چهارمحال و بختیاری، کهگیلویه و بویراحمد، فارس، ایلام، خوزستان و همدان را در بر می گیرد، منبع تامین نزدیک به ۴۰ درصد آب های سطحی و زیرزمینی کشور است و سرچشمه رودخانه های مهمی چون کارون، زاینده رود، کرخه و زرنهرود به شمار می آید.

با این حال، در دهه های اخیر، بوم سازگان زاگرس تحت تاثیر مجموعه ای از فشارهای انسانی و طبیعی، با روندی فزاینده از تخریب مواجه شده است؛ روندی که تعادل اکولوژیکی این پهنه جنگلی را تهدید کرده و پیامدهایی همچون افزایش آتش سوزی ها، فرسایش خاک، سیلاب های مخرب را به همراه داشته است.

در چنین شرایطی، تدوین سند پیش نویس جنگل داری اجتماعی زاگرس به عنوان پاسخی راهبردی برای عبور از الگوی مدیریتی صرف دولتی و حرکت به سمت مدیریت پایدار و مشارکتی منابع طبیعی در دستور کار قرار گرفته است.

این سند با هدف استقرار نظام مدیریت پایدار و مشارکتی منابع طبیعی، بر شناسایی همزمان نیازهای اکولوژیکی جنگلها و الزامات معیشتی جوامع محلی، توزیع عادلانه منافع، کاهش فشار بر منابع طبیعی و جلب مشارکت فعال مردم در حفاظت، احیا و بهره برداری پایدار از جنگلها تاکید دارد.

مطابق با تکلیف ماده ۲۶ برنامه پنج ساله هفتم پیشرفت کشور، سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری مکلف به حفظ، احیا و توسعه جنگل ها در چارچوب مدیریت پایدار و جنگل داری نوین شده است؛ رویکردی که بدون توجه همزمان به ابعاد بوم شناختی، اقتصادی و اجتماعی و بدون مشارکت موثر جوامع محلی، امکان تحقق نخواهد داشت.

برخی از کارشناسان و فعالان محیط زیست بر این باورند که موفقیت این سند در گرو اعتماد سازی میان دولت و مردم، بهره گیری از دانش بومی، اجرای پایلوت های هدفمند و همکاری فرابخشی میان نهادهای دولتی، تشکل های مردمی و سازمان های غیردولتی است؛ مسیری که می تواند الگویی پایدار برای حفاظت از جنگل های زاگرس و سایر زیست بوم های کشور فراهم کند.

در همین ارتباط مسؤولان تدوین سند جنگل داری اجتماعی را محور تحول در مدیریت زاگرس می دانند.

مدیریت پایدار جنگل

مدیریت پایدار جنگل عبارت است از بهره برداری از جنگل به گونه ای که تنوع زیستی، قدرت احیا و کارکردهای اکولوژیکی جنگل حفظ گردد، بدون آنکه نیاز نسل های آینده به منابع جنگلی تحت تاثیر قرار گرفته و به مخاطره بیفتد.

جنگلداری اجتماعی یکی از الگوهای مدیریت پایدار جنگل است که مشارکت جوامع محلی را در مدیریت و احیای جنگل ها لازم و ضروری می داند؛ و بر توجه به اقتصاد محلی و عدالت اجتماعی با حفظ شرایط پایدار جنگل ها تاکید دارد.

سند مدیریت پایدار جنگل های زاگرس رویکرد جامعی به تلفیق حفاظت، احیاء، توسعه و بهره برداری خردمندانه از جنگل ها با مشارکت ذینفعان دارد.

جنگل های استان در حدود ۳۲۸ هزار هکتار جنگل های طبیعی می باشند که این مساحت معادل حدود ۲۰ درصد مساحت استان محسوب می شود. مساحت جنگل های ناحیه رویشی زاگرس در حدود ۵ میلیون هکتار و سطح جنگلهای استان معادل ۵/۷۸ درصد آن می باشد.

این جنگل ها به صورت نواری به طول ۲۱۲ کیلومتر و عرض ۳ تا ۴۵ کیلومتر، از شمال غربی استان در منطقه بافت (شهرستان کوهرنگ) شروع و به سمت جنوب غربی و جنوب امتداد یافته و به ارتفاعات فلارد ختم می شوند. پراکنش در حوزه استحفاظی ۷ شهرستان کوهرنگ، اردل، کیار، لردگان، خانمیرزا، فلارد و بروجین و در ۵ حوزه آبخیز رودخانه های بافت، ونک، منج، خرسان و کارون گسترش دارد.

بی توجهی به وضعیت جنگل های استان، امنیت آب ۱۰ استان پایین دست را تهدید می کند

همایش «مدیریت پایدار جنگل های زاگرس و تدوین پیش نویس سند جنگلداری اجتماعی» با حضور نماینده سازمان برنامه و بودجه کشور، معاون جنگل سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور، مدیران کل و معاونان فنی استان های زاگرس نشین و نمایندگان تشکل های مردم نهاد، در مجتمع آفتاب شهرستان بروجین آغاز شد.

یحیی رمضانی، رئیس سازمان مدیریت و برنامه ریزی چهارمحال و بختیاری، چهارشنبه ۱۹ آذر در این همایش در سخنانی با استناد به شواهد دقیق از وضعیت بحرانی جنگل های چهارمحال و بختیاری، بر لزوم مداخله فوری برای جلوگیری از ادامه روند تخریب تاکید کرد.

رمضانی با اشاره به کاهش ۳۰ درصدی چشمه های اصلی استان طی دو دهه گذشته، خشکیدگی و آلودگی ۳۵۲ هزار هکتار از جنگل های بلوط، فرسایش سالانه بیش از ۱۵ تن خاک در هر هکتار، افزایش ۶۰ درصدی آتش سوزی های جنگلی طی پنج سال اخیر و نیز تخریب ناشی از قطع درختان برای تولید ذغال، گفت: حضور مستمر دام فراتر از ظرفیت طبیعی جنگل ها، روند تجدید حیات طبیعی را متوقف کرده و به نابودی تدریجی عرصه های جنگلی سرعت داده است.

فرم رویشی و تنوع گیاهی جنگل های استان

دنیای ۰/۸ هکتار برآورد گردیده است. در کل استان در حدود ۱۹ جامعه جنگلی با ۶۲ گونه درختی و درختچه ای در این جنگل ها شناسایی شده اند در منطقه تیرک بافت بلوط غرب اصلی ترین گونه به همراه گونه های زبان گنجشک، بنه، ارس، بادام، ارژن، نارون، افرا، کیکم، زانزالک، دافنجان، گلایه وحشی، پلاخور، دافنه، مورد و... سایر جوامع جنگل های موجود استان را تشکیل می دهند.

رمضانی در ادامه اضافه کرد: سهم چرای بی رویه ۲۵ درصد، آفات و بیماری ها ۲۰ درصد، بهره برداری غیر اصولی ۱۵ درصد و عوامل انسانی ۱۰ درصد از مجموع تخریب های جنگلی را تشکیل می دهد و این اعداد نشان می دهد اگرچه تغییر اقلیم تاثیر جدی دارد، اما بخش مهمی از بحران با تصمیمات مدیریتی، اصلاح شیوه های بهره برداری و مشارکت مردم قابل کنترل است.

وی هشدار داد: بی توجهی به وضعیت جنگل های استان، امنیت آب ۱۰ استان پایین دست را تهدید می کند و علاوه بر تشدید پدیده ریزگردها، سالانه بیش از ۱۰ همت خسارت اقتصادی به کشور وارد می شود.

اهداف مشارکت جوامع محلی در جنگلداری اجتماعی و حفاظت از جنگل های زاگرس:

- ۱- کاهش عوامل اصلی تخریب بوم سازگان جنگل
- ۲- توسعه معیشت های جایگزین و پایداری در جنگل
- ۳- افزایش آگاهی، دانش و ظرفیت های محیط زیستی جنگل نشینان
- ۴- تقویت ساختار های اجتماعی و نهادهای مردمی
- ۵- مدیریت مشترک و بهره برداری پایدار از منابع طبیعی توسط دولت و جوامع محلی
- ۶- دستیابی به یک الگوی ملی در مدیریت پایدار جنگل به منظور کاهش اثرات تغییرات آب و هوایی

مشارکت اجتماعی

سرمایه اجتماعی به عنوان یکی از سرمایه های اصلی مدیریت جامع به واسطه تعامل و همکاری جمعیت انسانی حاصل می شود، و مشارکت اجتماعی فرصتی است که با تکیه بر سرمایه اجتماعی نقش خود را در توسعه پایدار و خصوصاً در عرصه های منابع طبیعی ایفا می نماید.

جنگلداری اجتماعی فرآیندی است که در آن جوامع با حفظ اصول همکاری و همفکری در راستای مدیریت جنگل و بهره برداری پایدار از آن و جنگلداری مشارکت می نمایند.

از دیرباز زاگرس نشینان با این موضوع آشنا بوده و با مدیریت بومی در حفظ و احیاء، بهره برداری از جنگل نقش آفرینی نموده که بهره گیری از این توانایی و دانش بومی با همراهی روش های نوین جنگلداری مهمترین راهبرد حفظ این جنگل های ارزشمند است.

ظرفیت جوامع محلی

استفاده از ظرفیت‌های جوامع محلی در راستای توسعه و غنی سازی جنگل‌ها و افزایش سرانه فضای سبز، بذکراری در مناطق مستعد با بذور مناسب از قبیل خانواده بادام (*Amigdalus spp*) یکی از راهکار های مناسب می باشد که حفظ و حراست بعد از کاشت را به همراه دارد.

ترحم بهزاد مدیرکل دفتر آموزش، ترویج و مشارکت‌های مردمی سازمان منابع طبیعی، اظهار داشت: «بر اساس ارزیابی شرکت کنندگان، ضرورت تقویت مشارکت جوامع محلی، تعامل بین‌بخشی، توجه به ابعاد اقتصادی و معیشتی جوامع بومی، تقویت رویکرد اجتماعی در بهره‌برداری مسئولانه، توسعه پایدار و حفاظت هوشمندانه از منابع طبیعی از مهم‌ترین محورهای مورد تاکید در این نشست بود.»

او با بیان این‌که مدعوین با ارزیابی مثبت از پیش‌نویس سند جنگلداری اجتماعی جنگل‌های زاگرس، این سند را اقدامی مؤثر و رویکردی نوین در مدیریت پایدار این رویشگاه‌ها دانستند، افزود: «این رویکرد می‌تواند زمینه‌ساز هم‌گرایی سازنده میان نهادهای دولتی، بخش خصوصی، جوامع محلی و تشکل‌های مردم‌نهاد در راستای صیانت از این سرمایه ارزشمند طبیعی و ملی باشد.»

بهزاد همچنین تاکید کرد: «اجرای موفق این سند نیازمند تداوم همکاری و همدلی میان دستگاه‌های اجرایی، پژوهشی و مردمی است تا علاوه بر حفظ و احیای جنگل‌های زاگرس، به ارتقای کیفیت زندگی جوامع وابسته و حفظ تعادل اکولوژیک منطقه کمک شود.»

اهداف جنگلداری اجتماعی

همایش به روایت تصویر

نگرانی فعالان محیط‌زیست از چالش‌های اجرای سند جنگلداری اجتماعی

یکی از فعالان محیط‌زیست و عضو انجمن سبز زاگرس در گیلان‌قرب استان کرمانشاه نیز با اشاره به اهمیت سند پیش‌نویس جنگلداری اجتماعی، گفت: هرچند این سند از نظر محتوایی کامل است، اما ضعف توان اجرایی منابع طبیعی و ناتوانی در مقابله با بهره‌بردارهای غیرمجاز در پروژه‌های مخرب، اجرای آن را با چالش مواجه کرده است.

محمد پروین افزود: بی‌اعتمادی عمومی نیست به نهادهای دولتی و تهدیدهایی مانند آتش سوزی‌ها، بیماری‌های زغالی و خشکیدگی جنگل‌ها، بحران‌هایی فراتر از تخریب‌های سنتی هستند که مهار آن‌ها نیازمند بودجه‌های کلان و همکاری‌های گسترده علمی و تخصصی است.

همچنین فعال محیط‌زیست و عضو جمعیت پیام سبز اصفهان نیز با تاکید بر لزوم اصلاح الگوی بهره‌برداری از منابع طبیعی زاگرس گفت: در طرح جنگلداری اجتماعی باید به جای ترویج کشت‌های آب‌بر مانند علوفه، بر توسعه گونه‌های دارویی، صنعتی و خوراکی مرتعی تمرکز شود؛ گونه‌هایی که هم بومی منطقه هستند و هم برخی از آن‌ها با کاهش جمعیت و خطر انقراض مواجه‌اند.

حسن سلیمان‌پور افزود: توسعه رویشگاه‌های گیاهان مرتعی می‌تواند منبع درآمد پایدار برای جوامع محلی ایجاد کرده و فشار بر بهره‌برداری از چوب و تولید ذغال را کاهش دهد. وی همچنین بر اهمیت آبخیزداری پایدار و بیولوژیک تاکید کرد و گفت: هدایت آب به لایم‌های زیرزمینی به جای ذخیره سطحی، ضمن کاهش تبخیر، پایداری منابع آبی زاگرس را تضمین می‌کند.

سند پیش‌نویس جنگلداری اجتماعی راهکاری پایدار برای حفظ جنگل‌های زاگرس

۱

جنگلداری اجتماعی یعنی مشارکت مردم نه واگذاری جنگل‌ها

۲

بی‌توجهی به وضعیت جنگل‌های استان، امنیت آب ۱۰ استان پایین‌دست را تهدید می‌کند

۳

ضرورت اجرای جنگلداری اجتماعی در جنگل‌های زاگرس

۴

افزایش اعتبار صیانت از جنگل‌های زاگرس تشکیل طرح مستقل برای سال آینده

۵

حفاظت از جنگل‌های زاگرس نیازمند همکاری همه‌جانبه

مشکل اصلی جنگل‌های زاگرس بحث مدیریت است

نماینده ویژه رئیس سازمان برنامه و بودجه گفت: مشکل اصلی جنگل‌های زاگرس بودجه نیست، بلکه مشکل مدیریت، برنامه‌ریزی و سازگاری با رفتار مردم است. با هماهنگی دستگاهها و مشارکت مردم، این مسائل قابل حل است.

فرخ مسجیدی در همایش مدیریت پایدار جنگل‌های زاگرس در بروجین با تأکید بر ضرورت حضور فعال مردم در حفاظت و احیای جنگل‌ها و مراکز زاگرس، جزئیات طرح جنگلداری اجتماعی و برنامه‌های حمایتی سازمان برنامه و بودجه برای این طرح را تشریح کرد و نقش مشارکت جامع محلی در مدیریت پایدار منابع طبیعی را محور اصلی این طرح دانست.

مداخله فوری برای جلوگیری از ادامه روند تخریب جنگل‌های استان

یحیی رضایی، رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی چهارمحال و بختیاری، در این همایش در سخنانی با استناد به شواهد دقیق از وضعیت بحرانی جنگل‌های چهارمحال و بختیاری، بر لزوم مداخله فوری برای جلوگیری از ادامه روند تخریب تأکید کرد.

انسانی بیشترین تاثیر را داشته است. تغییرات اقلیمی نیز فشار مضاعفی ایجاد کرده و آمار بلندمدت نشان می‌دهد که میانگین دمای بوم‌سازگان زاگرس طی ۳۰ سال گذشته حدود ۸ درجه سانتی‌گراد افزایش یافته است. برای حفاظت از جنگل‌های زاگرس، نخستین گام کاهش فشار انسانی و کنترل عوامل تخریب محلی است.

اشرافی پور تأکید کرد: بنا وجود اثرات اقلیمی، اولویت نخست برای حفاظت از زاگرس، کاهش فشار انسانی و مدیریت عوامل تخریب است. اگر این اقدام انجام نشود، زاگرس نمی‌تواند تاب‌آوری لازم در برابر تغییرات اقلیمی را داشته باشد.

معاون امور جنگل در پایان خاطرنشان کرد: زاگرس سرمایه راهبردی کشور است و حفاظت از آن نیازمند همکاری نزدیک دولت، جامعه محلی، تشکل‌های مردم‌نهاد و همه ذینفعان است.

میلیون نفر نیز به‌طور مستقیم به این جنگل‌ها وابسته هستند. اشرافی پور در ادامه با بیان ضرورت مدیریت صحیح و علمی این منابع طبیعی، افزود: علیرغم اقدامات خوبی که در گذشته در زمینه احیاء، مدیریت و بهره‌برداری از منابع طبیعی زاگرس انجام شده، لازم است نگاهی جامع و اکوسیستمی به جنگل‌های زاگرس داشته باشیم. از سال ۱۴۰۳ و بر اساس سیاست‌گذاری‌های دولت سیزدهم، تدوین سند مدیریت پایدار و جامع برای جنگل‌های زاگرس در دستور کار قرار گرفت.

وی در توضیح جزئیات این سند، گفت: اولین مولفه این سند، انجام وظایف حاکمیتی سازمان منابع طبیعی بر عرصه و اعیان جنگل‌هاست. در کنار آن، تقویت فعالیت‌های احیاء و توسعه جنگل‌ها و بهره‌گیری از فناوری‌های نوین برای حفاظت از منابع طبیعی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. آموزش‌های مردمی و همکاری با همیاران طبیعت برای مقابله با تهدیداتی مانند آتش‌سوزی‌ها نیز بخشی از برنامه‌هاست.

معاون امور جنگل سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور بر اهمیت همکاری با جامعه محلی و تشکل‌های زیست محیطی تأکید کرد و گفت: ما الگوی جنگلداری اجتماعی را پیش می‌بریم و برای سال ۱۴۰۴، چهار سایت پایلوت در استان‌های چهارمحال و بختیاری، کرمانشاه، فارس و کردستان با وسعت حدود ۱۵۶ هزار هکتار انتخاب شده است. هدف از این پایلوت‌ها، کاهش عوامل تخریب، تقویت تاب‌آوری اکوسیستم‌ها و سکونتگاه‌های انسانی و ارتقای معیشت جوامع محلی است.

وی در پاسخ به پرسشی درباره وضعیت فعلی زاگرس و خطرات آن، توضیح داد: عوامل انسانی و طبیعی هر دو در تخریب بوم‌سازگان زاگرس نقش دارند. اما فشار عوامل

معاون امور جنگل سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور با تأکید بر اهمیت اقدامات پیشگیرانه و مدیریت پایدار جنگل‌های زاگرس سرمایه‌های حیاتی برای کشور هستند و حفاظت از آن‌ها نیازمند همکاری همه‌جانبه دولت جامعه محلی و سازمان‌های مردم‌نهاد است.

در همایش مدیریت پایدار جنگل‌های زاگرس به بررسی وضعیت جنگل‌های زاگرس و دغدغه‌های مرتبط با این بوم‌سازگان مهم پرداخته شد.

رسول اشرافی پور معاون امور جنگل سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور با اشاره به اهمیت جنگل‌های زاگرس، گفت: سطح جنگل‌های زاگرس حدود ۶ میلیون هکتار است و این جنگل‌ها با ارائه خدمات اکوسیستمی منحصر به فرد، نقش حیاتی در کشور دارند. این جنگل‌ها مسئول تنظیم ۴۰ درصد چرخه آب کشور هستند و منشأ بسیاری از رودخانه‌های مهم مانند کارون و زاینده‌رود محسوب می‌شوند. همچنین تنوع زیستی بی‌ظنیری دارند و حدود ۳۶ میلیون واحد دامی در این مناطق پرورش می‌یابند و بیش از ۱۰

جنگلداری اجتماعی، یک تغییر پارادایم از هزینه‌بری حفاظت به سرمایه‌گذاری برای توسعه پایدار

اجتماعی جنگلداری

ویژه نامه پیام طبیعت اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری چهارمحال و بختیاری پاییز ۱۴۰۴

روابط عمومی اداره کل
منابع طبیعی و آبخیزداری استان
چهارمحال و بختیاری

● حفاظت از جنگل های زاگرس نیازمند همکاری همه جانبه

● مشکل اصلی جنگل های زاگرس بحث مدیریت است

● جنگلداری اجتماعی یعنی مشارکت مردم، نه واگذاری جنگل ها

● افزایش اعتبار صیانت از جنگل های زاگرس / تشکیل طرح مستقل برای سال آینده

۴۳۰ تشکل مردم نهاد در استانهای زاگرس فعال است

دبیر شبکه تشکل‌های محیط زیست و منابع طبیعی کشور با اشاره به اینکه ۴۳۰ تشکل مردم‌نهاد (۱۲ استان) در زاگرس کشور فعالیت دارد گفت: پراکندگی این تشکل‌ها در استان‌ها متفاوت است که اعضای این تشکل‌ها ارتباط مستقیم با مباحث جنگلی دارند.

محمد الموتی افزود: اعضای این تشکل‌ها به دلیل توانمندی و تجربه ذی‌قیمتی که در حوزه مدیریت جنگل و مباحث زاگرس فعالیت داشتند، پیوند مستقیم میان مردم و جنگل‌ها ایجاد می‌کنند.

وی اظهار داشت: بازتعریف این پیوند باتوجه به تغییر و تحولات عمده‌ای که در دهه اخیر به وجود آمده است، مهم است و همه تلاش برای بازتعریف این پیوند است.

الموتی با بیان اینکه ما وارد یک دوره‌ای شدیم که مسائل تغییر اقلیم و سبک زندگی را شاهد هستیم و همراه با این تغییر جدی ما برنامه متناسبی را نداشتیم و عقب‌تر از این تغییرات بودیم و عمده نگاه تشکل‌های مردم نهاد به استانها زاگرس این است که به این نقشه پیوند دوباره مردم با جنگلهای زاگرس برسند.

مدیرکل منابع طبیعی و آبخیزداری چهارمحال و بختیاری جنگلداری اجتماعی یعنی مشارکت مردم، نه واگذاری جنگل‌ها

هدف اصلی این سند صرفاً استفاده از ظرفیت و توان جوامع محلی و تشکل‌های مردم‌نهاد برای حفاظت، احیا و توسعه پایدار و بهره‌برداری اصولی از جنگل‌هاست و در آن هیچ‌گونه بحث سرمایه‌گذاری یا واگذاری جنگل‌ها مطرح نیست.

به گفته وی، جنگلداری اجتماعی به معنای

مدیرکل منابع طبیعی و آبخیزداری استان با اشاره به برخی شبهات مطرح‌شده در خصوص جنگلداری اجتماعی گفت: تصور برخی از مردم و تشکل‌ها این است که تهیه این سند به معنای واگذاری جنگل‌ها به بخش خصوصی است. در حالی که چنین موضوعی صحت ندارد.

مشارکت فعال مردم و جوامع محلی در حفاظت از جنگل و زیست‌بوم‌های طبیعی است و نقش اصلی در حفاظت از جنگل‌های زاگرس بر عهده همین جوامع بومی خواهد بود.

احمدی یادآور شد: بر اساس بند «ب» ماده ۲ این‌نامه اجرایی لایحه واگذاری اراضی ملی، جنگل‌ها از مصادیق ممنوعیت واگذاری هستند و در کشور هیچ واگذاری‌ای در این زمینه انجام نخواهد شد. وی تأکید کرد:

مدیرکل منابع طبیعی و آبخیزداری چهارمحال و بختیاری در آیین آغاز به کار این همایش گفت: این همایش با رویکرد استفاده از توان تشکل‌های مردمی، توانمندسازی جوامع محلی و بهره‌گیری از ظرفیت بومی برای حفاظت، احیا، توسعه و بهره‌برداری اصولی از منابع طبیعی در حال برگزاری است.

اصغر احمدی افزود: یکی از محورهای اصلی این همایش، تدوین پیش‌نویس سند جنگلداری اجتماعی با هدف احیا و توسعه پایدار جنگل‌های زاگرس است.

وی با بیان اینکه در این سند، کاهش فقر، ایجاد اشتغال پایدار، توانمندسازی جوامع محلی، کاهش فشار بر شهرها و حل مسائل اجتماعی با تلفیق دانش بومی و علمی دنبال می‌شود تصریح کرد: این سند با رویکرد خرد جمعی و مبتنی بر دانش بومی و علوم روز کارشناسی تهیه خواهد شد تا حفاظت و مدیریت پایدار جنگل‌های زاگرس در اولویت برنامه‌های سازمان منابع طبیعی قرار گیرد.

مزایای جنگلداری اجتماعی

جنگلداری اجتماعی؛

یک تغییر پارادایم از هزینه‌بری حفاظت به سرمایه‌گذاری برای توسعه پایدار

– بوم‌شناختی:

کاهش تخریب، افزایش پوشش گیاهی، مقابله با بیابان‌زایی.

– اقتصادی:

توسعه مشاغل سبز (زنبورداری، گیاهان دارویی، طبیعت گردی و گردشگری و...).

– اجتماعی:

کاهش تعارضات، افزایش سرمایه اجتماعی، تحکیم همبستگی محلی.

جنگلداری اجتماعی

• جنگلداری اجتماعی به معنای مدیریت اکوسیستم‌های جنگل با مشارکت واقعی و منطقی مردم به ویژه مردم محلی است که در آن منافع مردم به طور کامل در نظر گرفته می‌شود.

جنگل‌های زاگرس رویشگاه منحصر به فرد

• جنگل‌های زاگرس با حدود ۶ میلیون هکتار یکی از مهمترین رویشگاه‌ها و عرصه‌های کلیدی ایران محسوب می‌شود.
• جنگل‌های این منطقه را به جنگل‌های بلوط زاگرس می‌شناسند و زاگرس نام و شهرت خود را از بلوط دارد.

